

Wewnątrzszkolny system doradztwa zawodowego Zespołu Szkół Samochodowych im. Stanisława Syroczyńskiego w Lublinie

Wstęp

Doradztwo zawodowe jest jednym z ważniejszych aspektów kształcenia młodego człowieka w dzisiejszej szkole i jest wpisane w ramy szkolnego systemu nauczania. Nauczanie w XXI wieku skupia się na uczniu jako potencjalnym pracodawcy lub pracowniku. W szczególny sposób należy zadbać zatem o rozwój kompetencji młodego człowieka, zarówno tych twardych określonych przez kwalifikacje w danym zawodzie jak i miękkich, niezbędnych w funkcjonowaniu w pracy, a jednocześnie w życiu.

Wybór zawodu jest procesem rozwojowym i stanowi sekwencję decyzji podejmowanych na przestrzeni wielu lat życia. Współcześnie wybór ścieżki kariery nie jest postrzegany jako jednorazowa decyzja, lecz jako wieloetapowy, całościowy proces rozwoju. Predyspozycje zawodowe wywodzą się z doświadczeń dzieciństwa i rozwijają się wraz z upływem czasu. Zespół Szkół Samochodowych im. Stanisława Syroczyńskiego w Lublinie jest szkołą, w której funkcjonują klasy Branżowej Szkoły Samochodowej I stopnia, Zasadniczej Szkoły Zawodowej nr 9 oraz Technikum Samochodowego. Uczniowie tych szkół, w większości mają wybraną i w pewnym stopniu ugruntowaną drogę rozwoju zawodowego, jednak niektórzy z nich czasami stają przed ponownymi wyborami, które często wymagają szerokiego dostępu do informacji zawodowej oraz profesjonalnej pomocy. Czasami zdarza się, iż po rozpoczęciu nauki uczeń z różnych powodów jest nieusatysfakcjonowany z dokonanego wyboru i stwierdza, że wybrany zawód z jakichś powodów im nie odpowiada. Jest to powód do ponownego zastanowienia się nad przyszłością i to w dużo trudniejszej sytuacji „ponownego startu”.

Oznacza to konieczność stworzenia takiego systemu doradztwa zawodowego, którego celem jest nie tylko zapoznanie uczniów z aktualną ofertą edukacyjną szkół, bieżącą specyfiką rynku pracy i charakterystyką poszczególnych zawodów, ale też tworzenie warunków do wzrostu świadomości i rozwoju własnych uzdolnień, umiejętności, zainteresowań i kwalifikacji oraz wskazywanie młodemu człowiekowi możliwości zdobycia wymarzonego zawodu. Uczeń musi posiadać świadomość, że jest autorem własnej kariery. Ciągłe zmiany w systemie organizacji pracy, wzrastające wymagania pracodawców, szeroki wachlarz kierunków kształcenia, nowe zawody i specjalności powodują poczucie zagubienia i niepewności potencjalnych pracowników na rynku pracy. Na drodze młodego człowieka stoi rosnące tempo życia, ewolucje technologiczne i stale zmieniający się rynek pracy co powoduje, że może on dokonywać przypadkowych wyborów. To w konsekwencji rzutuje na dylematy ekonomiczne (koszty edukacji i przekwalifikowania) i wysokie koszty emocjonalne (frustracja, niezadowolenie, poczucie braku sensu istnienia). System doradztwa ma również za zadanie nauczenie umiejętności aktywnego poszukiwania pracy, podejmowania racjonalnych decyzji oraz uświadomienia konsekwencji dokonywanych wyborów. Ponadto ma wykształcić u uczniów umiejętność radzenia sobie ze zmianami poprzez szybką adaptację oraz wychodzenie naprzeciw nowym sytuacjom zawodowym, radzenia sobie ze stresem wywołanym kolejnymi wyzwaniami edukacyjnymi i zawodowymi a także do uczenia się ustawicznego i ciągłego podnoszenia kompetencji i kwalifikacji.

Powyższe przesłanki powodują, że zachodzi potrzeba udzielania profesjonalnej pomocy w zakresie doradztwa edukacyjno – zawodowego w szkole, której adresatami są: uczniowie, rodzice i nauczyciele. Wewnątrzszkolny system doradztwa obejmuje pracę indywidualną i grupową i ma charakter planowanych działań jest częścią programu wychowawczo-profilaktycznego.

Podstawowe pojęcia

ORIENTACJA ZWODOWA: „proces pomagania jednostce w poznaniu i wykorzystaniu własnego potencjału edukacyjnego, zawodowego, psychologicznego tak, by osiągnęła ona optymalny poziom zadowolenia z siebie i była jednocześnie społecznie użyteczna. Podkreśla wagę dwóch aspektów rozwoju człowieka: uznaje, że każda jednostka ma prawo do kształtowania własnej przyszłości oraz zakłada, że społeczeństwo powinno zadbać o zapewnienie jednostce wyboru zawodowego zgodnego z jej zainteresowaniami” (Paszowska-Rogacz A., Vademecum doradcy zawodowego. Skrypt w: Materiały szkoleniowe w ramach projektu Świadomy wybór pewny sukces – projekty rozwojowe dla szkół zawodowych, 2009, s. 7).

DORADZTWO ZAWODOWE (na użytek niniejszego opracowania pojęcie to będzie używane jako synonim PORADNICTWA ZAWODOWEGO): długofalowy i wieloetapowy „proces interpersonalny, którego celem jest towarzyszenie jednostce w sytuacji rozwoju kariery, rozumianego jako proces wyboru i przystosowania do zawodu” (tamże, s.8). Obejmuje świadczenie pomocy w dokonywaniu kolejnych decyzji wyboru szkoły, zawodu lub pracy w formie indywidualnej porady zawodowej dokonywanej na podstawie analizy pewnych aspektów osobowości, predyspozycji i zainteresowań jednostki oraz udzielanie jej informacji zawodowych, podawanie wskazówek, sugestii oraz instrukcji. (Lelińska K., Zarys programu rozwoju poradnictwa zawodowego, informacji oraz orientacji zawodowej, CMPP-P MEN, Warszawa 1999).

DORADCA ZAWODOWY: osoba udzielająca pomocy w formie grupowych i indywidualnych porad młodzieży i osobom dorosłym w wyborze zawodu, kierunku kształcenia i szkolenia przy uwzględnieniu ich możliwości psychofizycznych i sytuacji życiowej, a także potrzeb rynku pracy oraz możliwości systemu edukacyjnego, dbając o współpracę z rodzicami i nauczycielami w procesie orientacji zawodowej uczniów oraz wykorzystując w tym celu wiedzę o zawodach, diagnozę rynku pracy oraz techniczne środki przekazywania informacji zawodowej, a także dysponując znajomością psychologicznych i pedagogicznych technik i narzędzi diagnostycznych. (Klasyfikacja Zawodów i Specjalności, Wyd. MPiPS, 1995, Tom V, Zeszyt 2 cz. II. s. 497).

INFORMACJA ZAWODOWA: to wszelkiego rodzaju dane niezbędne do podejmowania przez jednostkę kolejnych decyzji zawodowych i tych, które są związane z zatrudnieniem. Zakres treści, metody oraz sposoby przekazywanych informacji zawodowych powinny być dostosowane do etapu rozwoju zawodowego jednostki oraz poziomu i rodzaju podejmowanych przez nią decyzji. (Lelińska K., Zarys programu rozwoju poradnictwa zawodowego, informacji oraz orientacji zawodowej, CMPP-P MEN, Warszawa 1999).

WEWNĄTRZSZKOLNY SYSTEM DORADZTWA ZAWODOWEGO: ma na celu koordynację działań podejmowanych przez szkołę w celu przygotowania uczniów do wyboru

zawodu, poziomu i kierunku kształcenia. Szkolny system doradczy określa rolę i zadania nauczycieli, czas i miejsce realizacji zadań, oczekiwane efekty oraz metody pracy.

Charakterystyka Zespołu Szkół Samochodowych im. Stanisława Syroczyńskiego w Lublinie

Zespół Szkół Samochodowych w Lublinie obejmuje:

- a) Technikum Samochodowe – zawód: technik pojazdów samochodowych,
- b) Branżową Szkołę Samochodową I stopnia – zawód: mechanik pojazdów samochodowych, elektromechanik pojazdów samochodowych;
- c) oddziały Zasadniczej Szkoły Zawodowej nr 9 - zawód: mechanik pojazdów samochodowych, elektromechanik pojazdów samochodowych.

Młodzież pochodzi z Lublina, okolicznych miejscowości, ale także odległych miejsc województwa lubelskiego. Obserwujemy zatem duże zróżnicowanie kultury osobistej, motywacji do nauki, poczucia własnej wartości i przyswojenia norm i zasad społecznych. Uczniowie oprócz praktycznej nauki zawodu w warsztatach szkolnych odbywają praktyki w różnych przedsiębiorstwach, firmach i miejscach, co powoduje wiele trudności w ujednoczeniu postępowania doradczego. W klasach technikum dodatkowo wskazuje się możliwości dalszego kształcenia po zdaniu egzaminu maturalnego i pomoc w wyborze kierunku studiów (czasem zupełnie niezwiązanych z kierunkiem kształcenia zawodowego w technikum czyli wybranym zawodem).

W szkole nie ma stanowiska doradcy zawodowego, zadania w zakresie doradztwa koordynuje i realizuje nauczyciel doradztwa zawodowego natomiast bezpośrednie działania doradcze są wykonywane także przez pedagoga szkolnego, wychowawców, nauczycieli przedmiotowych i warsztatowych oraz nauczycieli – bibliotekarzy. W związku z tym są one uzależnione od możliwości organizacyjnych oraz czasowych dlatego też w większości są to zadania głównie wspierające i odpowiadające na potrzeby społeczności szkolnej. Treści dotyczące poradnictwa kariery są realizowane w ramach lekcji: np. godzin z wychowawcą, WOS, podstaw przedsiębiorczości, informatyki, języka polskiego, języków obcych, przedmiotów zawodowych oraz innych zajęć, których tematyka łączy się z zagadnieniami zawodoznawczymi. Część zadań realizowana jest także we współpracy z instytucjami wspierającymi pracę w obszarze doradztwa edukacyjno – zawodowego.

W zakresie procesów decyzyjnych koncentrujemy się na orientacji zawodowej (pojmowanej tu jako wsparcie dla decyzji już podjętych oraz poszerzanie i pogłębianie wiedzy o możliwości zmiany zawodu bądź pozyskiwania nowych kwalifikacji w kształceniu pozaszkolnym i pozaformalnym), a w procesach postdecyzyjnych – na wspieraniu uczniów, którzy muszą zmienić zawód i/lub typ szkoły. Realizując zadania doradcze wszyscy pracownicy Zespołu Szkół Samochodowych w Lublinie kierują się dobrem wszystkich wychowanków i ich rodziców oraz wspierają wszystkie zainteresowane osoby w realizacji własnych celów zawodowych.

Podstawa prawna

- 1) USTAWA z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz. U. z 2017, poz. 59).
- 2) USTAWA z dnia 14 grudnia 2016 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2017, poz. 60).
- 3) ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 13 marca 2017 r. w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego.
- 4) ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 17 marca 2017 r. w sprawie ramowych planów nauczania.
- 5) Rozporządzenie o pomocy psychologiczno-pedagogicznej z dnia 31 sierpnia 2017 r. (Dz. U. z 2017, poz. 1643).
- 6) Statut Zespołu Szkół Samochodowych im. Stanisława Syroczyńskiego w Lublinie.
- 7) Memorandum dotyczące kształcenia ustawicznego, uchwalone przez Komisję Europejską w 2000 r.
- 8) Rezolucja Rady Unii Europejskiej z 18 Maja 2004 - 9286/04.

Cel główny

Wewnątrzszkolny system doradztwa zawodowego funkcjonujący w ZSS w Lublinie jako ogół skoordynowanych działań podejmowanych przez społeczność szkolną ma na celu **zwiększenie świadomości uczniów odnośnie planowania przyszłej kariery zawodowej.**

Cele szczegółowe:

- a) zwiększenie samoświadomości uczniów (rozpoznawanie swoich predyspozycji, zainteresowań, cech charakteru),
- b) zwiększenie wiedzy uczniów dotyczącej kwalifikacji zawodowych kształconych w szkole (a także innych bezpośrednio dotyczących uczniów chcących dokonać zmiany kierunku kształcenia),
- c) analizowanie rynku pracy i możliwości dalszej edukacji,
- d) podniesienie kompetencji przydatnych w poszukiwaniu pracy i późniejszym realizowaniu się w roli pracownika lub pracodawcy.

Te cele realizowane są poprzez jednoczesne zwiększenie wiedzy rodziców w zakresie efektywnego wspierania młodzieży w podejmowaniu przez nią decyzji edukacyjnych i zawodowych oraz udzielanie wsparcia nauczycielom w realizacji tematów związanych z wyborem zawodu w ramach lekcji przedmiotowych i warsztatowych.

Zadania realizowane w ramach pracy z poszczególnymi grupami:

1) Uczniowie

- a) rozpoznanie predyspozycji zawodowych, preferencji i zainteresowań (określenie zgodności predyspozycji uczniów z realizowanym kierunkiem kształcenia) oraz wdrażanie uczniów do samopoznania swoich zasobów,
- b) analiza potrzeb rynku pracy i możliwości zatrudnienia na rynku pracy (poruszanie się po rynku pracy),
- c) pomoc w nabywaniu kwalifikacji zawodowych zgodnych z kierunkami kształcenia szkoły,

- d) wskazywanie możliwości dalszego kształcenia w systemie szkolnym i pozaszkolnym, nabywania specjalizacji, kształcenia ustawicznego,
- e) przygotowanie do podjęcia roli pracownika lub przyszłego pracodawcy, samo zatrudnienia, zmiany zawodu, adaptacji do nowych warunków i zmian na rynku pracy,
- f) indywidualna pomoc w planowaniu i realizacji ścieżek rozwoju edukacyjno – zawodowego,
- g) przygotowanie do samodzielności w trudnych sytuacjach życiowych: egzamin, poszukiwanie pracy,
- h) rozwijanie umiejętności interpersonalnych (w zakresie efektywnej komunikacji interpersonalnej, współpracy w grupie, dyskusowania, rozwiązywania konfliktów itp.).

Etapy pracy z uczniami realizowane w Technikum Samochodowym, Branżowej Szkole Samochodowej I stopnia oraz oddziałach Zasadniczej Szkoły Zawodowej nr 9:

I etap

Jaki jestem? - realizowany w pierwszym okresie nauki w szkole umożliwia uczniom zapoznanie się z wybranym profilem, klasyfikacją zawodów odpowiadającą tym profilom oraz drogą uzyskiwania kwalifikacji zawodowych. Celem jest stworzenie uczniom warunków do lepszego poznania siebie.

II etap

Kim będę? – obejmuje okres nauki odpowiadający połowie cyklu kształcenia, w którym uczeń poznaje swoje możliwości, określa słabe i mocne strony, predyspozycje, preferencje zawodowe i w oparciu o tę wiedzę dokonuje świadomego wyboru co do dalszej nauki.

III etap

Co zrobię? – obejmuje końcowy okres nauki w szkole i polega na uszczegółowieniu i sprecyzowaniu ścieżki kształcenia, w celu uzyskania kwalifikacji zawodowych. Uczeń dokonuje podsumowania wiedzy i umiejętności niezbędnych na rynku pracy.

Zadania realizowane w klasach Technikum Samochodowego:

Klasa I:

- a) Zapewnienie uczniom poznania specyfiki lokalnego i regionalnego rynku pracy w aspekcie realizowanego kierunku kształcenia i kierunków pokrewnych.
- b) Przedstawienie możliwości nabywania kwalifikacji zawodowych w trakcie nauki w szkole.
- c) Poznawanie siebie. Określenie zgodności posiadanych przez uczniów predyspozycji z realizowanym kierunkiem kształcenia.

Klasa II:

Praca indywidualna z uczniami: preorientacja zawodowa w przypadkach niewłaściwych wyborów, pomoc w przewycięzaniu problemów szkolnych, wskazywanie możliwości uzyskiwania kwalifikacji zawodowych w systemie pozaoświatowym.

Klasa III:

- a) Rozwijanie świadomości mobilności zawodowej i pobudzanie aktywności do poszukiwania alternatywnych rozwiązań w różnych sytuacjach zawodowych i życiowych.
- b) Cechy dobrego pracownika. Kwalifikacje i kompetencje.

Klasa IV:

- a) Kształtowanie umiejętności świadomego wyboru i poszukiwania pracy.
- b) Kształtowanie umiejętności planowania dalszego rozwoju edukacyjno-zawodowego i kontynuacji nauki w szkołach wyższych i w systemie kształcenia ustawicznego.

Zadania realizowane w klasach BSS1 oraz ZSZ:

Klasa I:

- a) Zapewnienie uczniom poznania specyfiki lokalnego i regionalnego rynku pracy w aspekcie realizowanego kierunku kształcenia i kierunków pokrewnych.
- b) Przedstawienie możliwości nabywania kwalifikacji zawodowych w trakcie nauki w szkole.
- c) Poznawanie siebie. Określenie zgodności posiadanych przez uczniów predyspozycji z realizowanym kierunkiem kształcenia.

Klasa II:

- a) Praca indywidualna z uczniami: reorientacja zawodowa w przypadkach niewłaściwych wyborów, pomoc w przewycięzaniu problemów szkolnych, wskazywanie możliwości uzyskiwania kwalifikacji zawodowych w systemie pozaoświatowym.
- b) Cechy dobrego pracownika. Kwalifikacje i kompetencje.

Klasa III:

- a) Pobudzanie aktywności do poszukiwania alternatywnych rozwiązań w różnych sytuacjach zawodowych i życiowych.
- b) Kształtowanie umiejętności świadomego wyboru i poszukiwania pracy.
- c) Kształtowanie umiejętności planowania dalszego rozwoju edukacyjno-zawodowego.

2) Rodzice

- a) wspomaganie rodziców w procesie podejmowania decyzji edukacyjnych i zawodowych przez ich dzieci oraz udzielanie informacji o możliwościach wsparcia w tym zakresie przez inne instytucje,
- b) gromadzenie, aktualizacja i udostępnianie informacji i oferty edukacyjno – zawodowej (dalszego kształcenia i możliwości zatrudnienia na lokalnym rynku pracy),
- c) zapoznawanie z ofertą szkoły i zdobywanymi przez uczniów kwalifikacjami,
- d) współpraca w zakresie motywowania ucznia do nauki.

3) Nauczyciele

- a) realizowanie zadań zawartych w programie *Wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego*,
- b) współpraca z rodzicami i instytucjami zewnętrznymi,
- c) wspomaganie uczniów w procesie podejmowania decyzji edukacyjno-zawodowych poprzez aktywne uczestniczenie w procesie rozwojowym ucznia,

- d) prowadzenie diagnozy środowiska klasowego/szkolnego,
- e) śledzenie losów edukacyjnych i zawodowych absolwentów,
- f) poszerzanie treści programowych przedmiotu o aspekty zawodoznawcze,
- g) motywowanie do nauki i rozwoju zainteresowań edukacyjnych – zachęcanie do udziału w konkursach przedmiotowych, itp.

Zadania doradcy zawodowego:

- a) wspieranie nauczycieli i rodziców w działaniach doradczych poprzez udzielanie wskazówek i informacji,
- b) współprowadzenie zajęć o charakterze doradczym zgodnie z zapotrzebowaniem nauczycieli,
- c) określenie celów i zadań do realizacji w ramach *Wewnętrznszkolnego systemu doradztwa zawodowego*,
- d) współpraca z Radą Pedagogiczną w zakresie tworzenia i zapewnienia systematyczności działań w ramach *Wewnętrznszkolnego systemu doradztwa zawodowego*,
- e) współtworzenie doradczej bazy informacyjnej (biblioteka, zasoby elektroniczne, programy komputerowe, filmy o zawodach, filmy o wyborze zawodu),
- f) wspieranie rodziców w motywowaniu dziecka do nauki oraz motywowaniu do świadomego podejmowania decyzji edukacyjno-zawodowej,
- g) udzielanie informacji edukacyjnej i zawodowej – spotkania indywidualne (dotyczące oferty szkół, ale też sytuacja na rynku pracy, oczekiwania pracodawców, przedstawienie możliwości zatrudnienia na lokalnym rynku pracy, udostępnianie informacji na temat zawodów, praca z rodzicami uczniów o specyficznych potrzebach edukacyjnych, z problemami zdrowotnymi, emocjonalnymi, społecznymi).

Dla efektywnej realizacji WSDZ niezbędna jest również współpraca z zewnętrznymi instytucjami i osobami mogącymi wesprzeć szkolny system doradztwa takimi, jak: Poradnie Psychologiczno-Pedagogiczne (PPP), Ochotnicze Hufce Pracy (OHP) i Mobilne Centra Informacji, Powiatowy Urząd Pracy (PUP), Wojewódzki Urząd Pracy (WUP) – Centrum Informacji i Planowania Kariery, Centrum Kształcenia Ustawicznego, Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej (KOWEZiU), ośrodki doskonalenia nauczycieli, ośrodki doradztwa metodycznego, stowarzyszenia branżowe, prywatne firmy i instytucje szkoleniowe, przedstawiciele firm i przedsiębiorcy.

Formy działań realizowanych w ramach doradztwa edukacyjno-zawodowego:

- informacja edukacyjno-zawodowa;
- poradnictwo indywidualne;
- poradnictwo grupowe.

Sposoby realizacji działań:

- lekcje wychowawcze;
- lekcje przedmiotowe, na których są realizowane treści z zakresu preorientacji zawodowej;

- warsztaty szkolne, praktyki zawodowe;
- zajęcia edukacyjne z zakresu preorientacji zawodowej (warsztaty, pogadanki, dyskusje, karty pracy, testy predyspozycji),
 - a. spotkania z zaproszonymi gośćmi;
 - b. wycieczki i wyjścia edukacyjne;
- współpraca z instytucjami pozaszkolnymi wspomagającymi orientację edukacyjno-zawodową.

Działania doradcze, realizowane są na zasadzie dobrowolności uczestnictwa.

Metody pracy:

- pogadanka;
- dyskusja;
- wykład;
- warsztat;
- testy, ankiety, kwestionariusze;
- szkolne wycieczki tematyczne;
- spotkanie z przedstawicielami różnych instytucji i zawodów;
- szkolenia zewnętrzne i wewnętrzne;
- prezentacje multimedialne;
- Targi Edukacyjne;
- Dni Otwarte Szkoły.

Monitorowanie i ewaluacja działań z zakresu doradztwa zawodowego

Ewaluacja służy ocenie skuteczności funkcjonowania *Wewnętrzny system doradztwa zawodowego*, odnosi się do wszystkich działań, skierowanych do odbiorców. Elementy monitoringu i ewaluacji to:

1. Badanie losów absolwentów.
2. Modyfikowanie stosowanych form pracy.
3. Wymiana dobrej praktyki pedagogicznej.
4. Obserwacja własna działań.

Postanowienia końcowe

1. *Wewnętrzny system doradztwa zawodowego* jest integralną częścią Statutu Zespołu Szkół Samochodowych im. Stanisława Syroczyńskiego Lublinie.
2. Zmian w niniejszym Systemie dokonuje Rada Pedagogiczna Zespołu Szkół Samochodowych im. Stanisława Syroczyńskiego Lublinie.
3. Do dnia 15 września koordynator wyznaczony przez dyrektora w porozumieniu z nauczycielami opracowuje harmonogram działań WSDZ na dany rok szkolny, z zastrzeżeniem punktu 4.
4. Harmonogram, o którym mowa w punkcie 3, na rok szkolny 2017/2018 koordynator wyznaczony przez dyrektora opracowuje w porozumieniu z nauczycielami do dnia 22 grudnia.
5. *Wewnętrzny system doradztwa zawodowego Zespołu Szkół Samochodowych im. Stanisława Syroczyńskiego Lublinie* został zatwierdzony przez Radę Pedagogiczną w dniu 14 grudnia 2017 r.